

І.Б. Кривдіна
(к. і. н., доцент, доцент кафедри міжнародних відносин та права ОНПУ),
В.В. Гайтан
(к. політ. н., ст. викладач кафедри міжнародних відносин та права ОНПУ)

НАЗЯВО В СИСТЕМІ ЗОВНІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНКИ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ВІТЧИЗНЯНІ РЕАЛІЇ

Реформа освітньої галузі в цілому та вищої освіти, зокрема, на сучасному етапі розвитку Української держави є важливою та нагальною справою. Трансформацію системи вітчизняної вищої освіти було розпочато з метою створення системи забезпечення та постійного поліпшення її якості, яка відповідає рекомендаціям та стандартам Європейського простору вищої освіти.

Ключову роль у процесі забезпечення зовнішнього контролю якості вищої освіти відіграє Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО), яке є незалежним постійно діючим колегіальним державним органом, створення якого було передбачено Законом України «Про вищу освіту» 2014 р. Згідно зі ст. 18 зазначеного нормативно-правового акту, повноваженнями НАЗЯВО є:

- 1) формування вимог до системи забезпечення якості вищої освіти, розроблення положення про акредитацію освітніх програм і подання його на затвердження центральному органу виконавчої влади у сфері освіти й науки;
- 2) аналіз якості освітньої діяльності закладів вищої освіти;
- 3) проведення інституційної акредитації;
- 4) формування єдиної бази даних запроваджених закладами вищої освіти спеціалізацій, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти на кожному рівні вищої освіти;
- 5) проведення акредитації освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти;
- 6) формування критеріїв оцінки якості освітньої діяльності, у тому числі наукових здобутків, закладів вищої освіти України, за якими можуть визначатися рейтинги закладів вищої освіти України;
- 7) розроблення вимог до рівня наукової кваліфікації осіб, які здобувають наукові ступені, розроблення порядку їх присудження спеціалізованими вченими радами закладів вищої освіти (наукових установ) та подання його на затвердження центральному органу виконавчої влади у сфері освіти й науки;
- 8) розроблення положення про акредитацію спеціалізованих вчених рад (спеціалізованих рад з присудження ступеня доктора мистецтва) та подання його на затвердження центральному органу виконавчої влади у сфері освіти й науки, акредитація спеціалізованих вчених рад (спеціалізованих рад з присудження ступеня доктора мистецтва) та контроль їх діяльності;
- 9) акредитація незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти, ведення їх реєстру;
- 10) здійснення інших повноважень, передбачених законом.

Крім того, Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти щороку готує та оприлюднює доповідь про якість вищої освіти в Україні, її відповідність завданням сталого інноваційного розвитку суспільства, звіт про власну діяльність, формує пропозиції щодо законодавчого забезпечення якості вищої освіти та направляє зазначені документи Верховній Раді України, Президентові України, Кабінетові Міністрів України та закладам вищої освіти для їх обговорення та належного реагування [1].

Перший склад Національного агентства було обрано у 2015 р., проте через цілу низку причин він так і не почав свою роботу. У 2018 р. відбулося «перезавантаження» Національного агентства – Законом України «Про освіту» 2017 р. були змінені принципи обрання членів Агентства, новий склад було обрано міжнародною конкурсною комісією та затверджено Кабінетом Міністрів України у грудні 2018 р., у січні-лютому 2019 р. було обрано й затверджено Кабінетом Міністрів України керівний склад Агентства. Наприкінці

лютого 2019 р. Національне агентство офіційно розпочало свою діяльність, обрало Голову Секретаріату й приступило до відбору та призначення його працівників. Сьогодні Національне агентство набуває спроможності реалізовувати державну політику у сфері вищої освіти, протистояти сучасним викликам та стати каталізатором змін у вищій освіті України з метою формування культури її якості. Стратегічні цілі Національного агентства реалізуються за трьома головними напрямками: якість освітніх послуг, визнання якості наукових результатів та забезпечення системного впливу діяльності Національного агентства [2].

Розглядаючи міжнародний досвід у зазначеній сфері, необхідно відмітити, що в країнах Європейського Союзу ефективно діє мережа національних агентств, які обмінюються власним досвідом забезпечення якості освітніх послуг. Центральне місце серед наднаціональних інститутів, які забезпечують якість освіти, займає Європейська мережа агентств з якості (ENQA), що діє від 2000 р. До неї входять 40 агенцій з 20 країн. Її завданням є розвиток співпраці, обмін успішним досвідом та інтеграція національних систем управління якістю, а головним напрямком діяльності – співпраця з Європейською асоціацією університетів, Європейською асоціацією ЗВО та Національною спілкою студентів у Європі щодо розроблення спільних стандартів, процедур та напрямків забезпечення якості вищої освіти, дослідження та впровадження адекватних шляхів проведення ліцензування та акредитації для агентств і органів із забезпечення якості і/або акредитації. У 2005 р. у Бергені міністри освіти прийняли «Стандарти та директиви забезпечення якості в європейському просторі вищої освіти», розроблені ENQA, та надали мережі статус консультативного органу BFUG (Bologna Follow-Up Group). Цей документ ліг в основу побудови систем внутрішньої й зовнішньої оцінки й гарантії якості освіти й акредитації європейських агенцій з оцінки якості освіти. У 2008 р. в Брюсселі створено Європейський реєстр забезпечення якості (EQAR). Європейська система забезпечення якості освіти базується на Європейських стандартах і рекомендаціях (ESG). Взагалі, в Європі історично сформувались і поширилися дві моделі якості освіти: «англійська», яка базується на внутрішній самооцінці академічної спільноти, і «французька», що ґрунтується на зовнішній оцінці ВНЗ з погляду його відповідальності перед суспільством. В Європі поки що відсутня єдина система інституційної оцінки діяльності освітніх установ, аналогічна системі акредитації в США. Проте в кожній країні існують свої підходи до забезпечення й оцінки якості вищої освіти. [3, с.149-151].

Таким чином, незалежні установи оцінювання якості освіти існують у провідних демократичних країнах (Велика Британія, Канада, Німеччина, США Франція та ін.) та успішно забезпечують підтримку конкурентоспроможності ЗВО. Їхня діяльність робить освіту ефективнішою, а також великою мірою дозволяє національній освіті глобалізуватися і вийти на міжнародний рівень. Реформування вищої освіти в Україні, створення ефективної системи забезпечення та постійного поліпшення її якості, яка відповідає європейським рекомендаціям та стандартам, надасть можливість вітчизняним ЗВО стати дійсно сучасними та конкурентоздатними.

Література:

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. Офіційний веб-портал. Законодавство України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. □ Дата звернення: 10.04.2020
2. Стратегія Національного Агентства із забезпечення якості вищої освіти до 2022 р. [Електронний ресурс] // Національне Агентство із забезпечення якості вищої освіти. Офіційний веб-портал. – Режим доступу: <https://naqa.gov.ua/місія-та-стратегія-агентства>. □ Дата звернення: 09.04.2020
3. Іванова С.В. Європейський досвід створення ефективної системи контролю та оцінки якості вищої освіти в Україні // Наукові записки. Серія: Педагогіка. — 2016. — № 3. – С. 148-155.